

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ І ВСТУП ДО СОТ

Постановка проблеми. Вступ до СОТ – це обов’язкова передумова для реальної, а не декларативної інтеграції України до Європейського Союзу. Перспективи вступу досить жваво обговорюються у суспільстві, особливо майбутня лібералізація фінансових ринків і зміни у діяльності банківської системи країни. Ключовим у контексті приєднання конкретної країни до СОТ виступає питання максимізації потенційних переваг участі банківської системи в багатосторонній торговельній системі та мінімізації можливих негативних наслідків приєднання.

Метою статті є дослідження закордонного досвіду приєднання до СОТ у частині функціонування банківської системи країни, що приєднується.

Виклад основного матеріалу. Правову базу для вирішення питань про усунення перешкод для торгівлі та інвестицій у сфері послуг для країн-учасниць Світової організації торгівлі надає Генеральна угода про торгівлю послугами (ГАТС), яка має силу закону та охоплює торгівлю та інвестиції в секторі послуг.

Структура ГАТС включає:

- базову угоду, в якій викладено загальні зобов’язання стосовно торгівлі послугами, які значною мірою співпадають з положеннями Загальної угоди про торгівлю та тарифи (ГАТТ), що регулює питання торгівлі товарами. Положення про режим найбільшого сприяння, доступ на ринки та про національний режим відображають три найбільш важливі принципи, які входять до загальної структури ГАТС;
- доповнення стосовно конкретних секторів послуг (пересування фізичних осіб, повітряний транспорт, фінансові послуги, послуги у сфері морських перевезень, сфера комунікацій);
- перелік специфічних зобов’язань кожної зі сторін, що підписали ГАТС.

Всі члени Світової організації торгівлі є сторонами, які підписали базову угоду ГАТС, але кожна з країн-учасниць під час Уругвайського раунду прийняла різноманітні специфічні зобов’язання по відношенню до різних секторів сфери послуг. Ці зобов’язання також встановлюють напрямок, згідно з яким країни-учасниці СОТ в подальшому здійснюватимуть лібералізацію торгівлі послугами, в тому числі й фінансовими.

Всі країни гарантують забезпечення режиму найбільшого сприяння у всіх секторах сфери послуг за винятком того чи іншого конкретного сектора даної галузі, який вказаний країнами-учасницями ГАТС. Гарантія забезпечення режиму найбільшого сприяння оформляється в тих випадках, коли якась із сторін відкрито заявляє, що вона не гарантує такого режиму в конкретному секторі сфери послуг для постачальників послуг з інших країн-

членів Світової організації торгівлі. Зазвичай, такі випадки зустрічаються, коли певним країнам надається право спеціального чи привілейованого доступу до якогось сектора.

Беручи зобов'язання по забезпеченню режиму найбільшого сприяння, національного режиму або доступу на ринок у конкретному секторі, країна-учасниця висловлює свою згоду дотримуватись принципів, визначених ГАТС, з урахуванням обмежень, перерахованих у відповідному переліку зобов'язань.

Що стосується вступу України до СОТ, то її пропозиція у сфері банківської діяльності передбачає для іноземних банків можливість безпосередньо відкривати філії в Україні. На даний час законодавство забороняє це робити. Проте Верховна Рада України прийняла у першому читанні Закон, який вносить зміни до Закону України "Про банки і банківську діяльність", у якому така можливість передбачена через 5 років після вступу до цієї організації.

Відповідно до дослідження Центру наукових досліджень Національного банку України зняття обмежень на доступ філій іноземних банків на український ринок само по собі не є загрозою для банківської системи України. Основна небезпека полягає у діяльності банківських установ з метою отримання прибутків від спекулятивних операцій чи здійснення операцій з брудними коштами [2].

Відповідно до ГАТС країна-член зобов'язана надавати режим найбільшого сприяння в усіх галузях діяльності, включаючи фінансові послуги, якщо не було прийнято спеціальних доповнень або обмежень, які сама ГАТС намагається звести до мінімуму.

Часто для країн-кандидатів спірним під час переговорів щодо фінансових послуг у межах СОТ є також питання про частку ринку, яку можуть займати їх іноземні постачальники. Деякі країни включили обмеження частки ринку у свої пропозиції 1995 р., зокрема: Малайзія – 40 % від кредитних ресурсів; Індія – 15 % від активів плюс обмеження на видачу ліцензій; Філіппіни – 70 % від активів; Бразилія – обмеження кількості банків і їхніх філій; Таїланд – обмеження чисельності нових ліцензій [3].

Р. Портман, торговельний представник США, вважає, що досить важливим і проблемним питанням при вступі до СОТ є питання про сектор фінансових послуг, про рівень відкритості національних фінансових ринків для доступу іноземних учасників. Спрощений погляд на це питання зводиться до наступного: з приходом іноземних учасників ринку здійсниться суттєве підвищення конкуренції, що призведе до зникнення неконкурентоспроможних банків, але це ж дозволить підвищити рівень і якість банківського обслуговування, а також забезпечить приплив у достатньому обсязі фінансових ресурсів. Більш професійний аналіз дає змогу виявити цілу низку проблем і негативних наслідків іншого порядку як у середньостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

На думку О. Сугоняко, невиправданим є пов'язування питання вступу до Європейського Союзу та Світової організації торгівлі із обов'язковістю

розкриття національної банківської системи для іноземного капіталу. Адже більшість країн – членів ЄС та СОТ успішно співпрацюють, маючи у своїх банківських системах обмежену частку іноземного капіталу [5]. Наприклад, переговори щодо вступу до СОТ Росії проходять досить складно, бо Центральний банк і банківська спільнота категорично проти вільного доступу іноземних банків на внутрішній російський фінансовий ринок, а саме це є основною вимогою вступу. Аргументи, які наводять Центральний банк та Асоціація російських банків, базуються на твердженні, що вільний доступ іноземних банків без створення ними юридичної особи надасть їм суттєві конкурентні переваги. Реальний бізнес за послугами стане звертатись до незалежних іноземних кредитних установ, бо якість їх послуг вища і кількість значно більша. Це призведе до краху всієї банківської системи країни, а відтік капіталу набере лавиноподібного характеру.

Асоціація російських банків наполягає на тому, що повномасштабна лібералізація валютного регулювання можлива тільки після реалізації заходів по укріпленню національної банківської системи, її капіталізації, паралельно зі створенням ефективної системи страхування вкладів та посиленням банківського нагляду. Є. Іванов підкреслює ту обставину, що більше ніж у 100 країнах зберігаються ті чи інші обмеження на доступ іноземних банків на ринок банківських послуг [4].

У той же час, перший заступник голови Центрального банку А. Козлов стверджував, що режим доступу на російський фінансовий ринок є адекватним рівню розвитку російської банківської системи і балансу сил російських та іноземних банків. На прес-конференції у рамках 15-го Міжнародного банківського конгресу (травень 2006 р.) А. Козлов зазначив наступне: “Якщо ми відстоїмо цей режим на переговорах щодо приєднання до СОТ, то різких змін у банківській системі не відбудеться”.

М. Бабаян стверджує про зміну цільових установок у банківському секторі Росії і переорієнтацію його на покращення фінансування реального сектора економіки за рахунок або нарощування установчого капіталу банків, або збільшення присутності у банківській системі іноземного капіталу. Автор робить висновок про можливість на сьогодні тільки другого варіанта [1].

Сьогодні сумарні активи банківської системи Росії складають у ВВП близько 30 % (Німеччина, Японія, Великобританія, Швейцарія – 200-300 %) і тому головним джерелом капіталізації можуть стати лише іноземні інвестиції у банківський капітал.

Оцінюють перспективи вступу до СОТ і в Білорусії. Відповідно до результатів аналізу фахівців Інституту економіки НАН Білорусії у середньостроковому періоді (5-6 років) частка банківського капіталу, контрольованого іноземними банками наблизиться до обмеженої законодавчо. Після перерозподілу ринку білоруські банки охоплюватимуть приблизно 85-90 % вкладників – фізичних осіб, 100 % державних підприємств, приблизно 50 % підприємств приватного сектора економіки.

У галузі кредитування білоруські банки обслуговуватимуть в основному підприємства промисловості, сільського господарства, будівництва і торгівлі державної форми власності, а також населення при кредитуванні споживчих товарів. За прогнозом, частка банків цієї країни на кредитному ринку коливатиметься у межах 55-60 %. При цьому у банків будуть кредитуватися 100 % комерційних і державних підприємств, 20-30 % фізичних осіб, 30-50 % приватного сектора, 30-50 % небанківських фінансових організацій.

А, наприклад, Китай у зв'язку зі вступом до СОТ зобов'язався дозволити зареєстрованим на території країни банкам з участю іноземного капіталу:

- одразу ж після вступу до СОТ – здійснення валютних операцій з усіма іноземними клієнтами – як з корпоративними, так і з приватними (до цього їм було дозволено здійснення валютних і юанєвих операцій тільки з іноземною корпоративною клієнтурою);
- через рік після вступу до СОТ – здійснення валютних операцій з китайськими корпоративними клієнтами;
- через два роки після вступу до СОТ – здійснення юанєвих операцій з китайськими корпоративними клієнтами;
- через п'ять років після вступу до СОТ – здійснення усіх видів валютних і юанєвих операцій з усіма клієнтами, у тому числі з місцевим населенням [4].

Висновки. Виходячи з вищевикладеного, слід зробити висновок про необхідність приділення максимальної уваги визначенню принципів доступу іноземних учасників у вітчизняну банківську систему за умов вступу до СОТ, для чого слід уважно дослідити і врахувати досвід країн, які вже приєдналися до даної організації.

Список літератури

1. Бабаян М.Н. Банковский бизнес в условиях конкуренции между российскими и иностранными банками // Экономика России: основные направления совершенствования: Межвузовский сборник научных трудов. – 2005. – Вып. 7.
2. Ващенко В.В. Проблеми адаптації банківської системи України до умов СОТ // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. наук. пр. – Т. 14. – Суми: УАБС НБУ, 2005. – С. 180-183.
3. Земницкий А.В. Оценка возможных последствий присоединения России к ВТО для сектора финансовых услуг российской экономики // Экономический журнал ВШЭ. – 2001. – № 4. – С. 533-563.
4. Иванов Е. Либерализация банковского дела: трансграничные операции // Банковское дело в Москве. – 2003. – № 5 (101).
5. Сугоняко О. Експансія іноземного капіталу: пошук міри // Урядовий кур'єр, № 121 (3286), 4 липня 2006 р.

Отримано 07.05.2007

Шпиг, Ф.І. Банківська система України і вступ до СОТ [Текст] / Ф.І. Шпиг // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. - Суми: УАБС НБУ, 2007. - Вип. 20. - С. 154-158.